

مقایسه‌ی سوگیری حافظه‌ی آشکار و حافظه‌ی ناآشکار در افراد مبتلا به نشانگان هراس اجتماعی و عادی

* **یزدان موحدی:** (نویسنده مسئول) دانشجوی دکتری علوم اعصاب شناختی، دانشگاه تبریز، yazdan.movahedi@gmail.com

منصور بیرامی: استاد گروه روانشناسی، دانشگاه تبریز.

عبدالخالق میناشیری: کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه تبریز.

گلاویژ کریمی جوان: کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه علوم پزشکی تبریز.

سرهیلا خزایی: کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۲ پذیرش اولیه: ۱۳۹۳/۱/۳۰ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۳/۲۰

چکیده

این پژوهش با هدف مقایسه‌ی سوگیری حافظه‌ی آشکار و حافظه‌ی ناآشکار در بیماران مبتلا به اختلال هراس اجتماعی و گروه عادی انجام شد. در این مطالعه که از نوع علی-مقایسه‌ای بود، آزمودنی‌های پژوهش را ۵۰ فرد مبتلا به هراس اجتماعی و ۵۰ فرد عادی تشکیل می‌دادند؛ که به روش نمونه‌گیری در دسترس از بین دانشجویان دانشگاه تبریز انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها به کمک مقیاس‌های هراس اجتماعی، آزمون یادآوری نشانه‌ای و آزمون تکمیل کردن ریشه‌ی واژه انجام گرفت و داده‌ها با استفاده از روش تحلیل واریانس چند متغیری، تجزیه و تحلیل شد. این بررسی نشان داد که در هر دو واژه مثبت و منفی در حافظه‌ی ناآشکار تفاوت معناداری بین دو گروه افراد مبتلا به هراس اجتماعی و افراد عادی وجود دارد و در حافظه‌ی آشکار برای واژه‌های مثبت و منفی بین گروه‌های مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود نداشت. نتایج پژوهش نشان داد که افراد مبتلا به هراس اجتماعی، سوگیری حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های منفی دارند و واژه‌های منفی و اضطراب برانگیز را بیشتر به خاطر می‌آورند، در حالی که واژه‌های مثبت را در مقایسه با افراد عادی کمتر به خاطر می‌آورند و در حافظه‌ی آشکار دچار سوگیری نمی‌باشند.

کلیدواژه‌ها: سوگیری، حافظه‌ی آشکار، حافظه‌ی ناآشکار، هراس اجتماعی.

Journal of Cognitive Psychology, Vol. 2, No. 1, Spring 2014

The Study of Explicit and implicit memory in social phobia and normal people

* **Movahedi, Y.** (Corresponding author) PhD student of Cognitive Neuroscience, Tabriz University, Tabriz, Iran.
yazdan.movahedi@gmail.com

Bayrami, M. Professor, Department of Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Minashiri, A. M. MA in Clinical Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Karimi Javan, G. MA in General Psychology, Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran.

Khazai, S. MA in Clinical Psychology, Tabriz University, Tabriz, Iran.

Abstract

Anxiety disorders, particularly social phobia, are one of the most important disorders in students requiring attention. This aim study compared Explicit and implicit memory in social phobia people and normal people. In this study with causal – comparative method 50 subjects with social phobia and 50 normal individuals have compared, Subjects were selected Through Screening from between Tabriz university students. Data collected measures of social phobia, the word stem completion test & Note the sign test. Data was analyzed using multivariate analysis of variance. This study showed that in positive and negative words implicit memory in social phobia people and normal subject's Significant differences between the two groups of people with social phobia and normal people. But are not significant differences between the two groups in explicit memory.

Keywords: Bias, Explicit memory, implicit memory, Social phobia.

مقدمه

یکی از حالات رایج اضطرابی، ترس از یک یا چند موقعیت اجتماعی است. به این حالت اضطرابی، فوبی اجتماعی^۱ گفته می‌شود. این اختلال، ترس یا برجا از یک یا چند موقعیت اجتماعی یا عملکردی است که در آن موقعیت‌ها، فرد در معرض مشاهده‌ی دقیق احتمالی دیگران قرار می‌گیرد و می‌ترسد به گونه‌ای تحقیر آمیز عمل کند (دادستان، ۱۳۸۲). افراد مبتلا به فوبی اجتماعی به طور معمول از موقعیت‌های ترس آور اجتناب می‌کنند و به ندرت خود را مجبور به تحمل موقعیت‌های اجتماعی یا عملکردی می‌نمایند، اما اگر با این موقعیت‌ها روبه‌رو شوند، دچار اضطراب شدیدی می‌شوند (رینگولد، هربرت و فرانکلین^۲، ۲۰۰۳).

در چند سال اخیر، اغلب تحقیقات در حوزه‌ی اختلال فوبی اجتماعی بر پردازش اطلاعات یعنی شیوه‌ای که افراد محرک‌های برخاسته از محیط را درک می‌کنند، تمرکز یافته است (موسی و لپین^۳، ۲۰۰۰). این نظریه‌ها مطرح کرده‌اند که سوگیری‌های پردازش اطلاعات نقشی تعیین کننده در پدیدآیی و تداوم اختلالات خلقی و اضطرابی دارند؛ و در این خصوص چهار نوع سوگیری پردازش اطلاعات شامل، سوگیری در توجه، حافظه، تعبیر و قضاوت را در افراد اضطرابی شناسایی کرده‌اند (ویلیامز، واتس، مک لئود و ماتیوز^۴، ۱۹۹۹).

از جمله مؤلفه‌های پردازش اطلاعات، سوگیری حافظه است که آن را به حافظه‌ی آشکار و ناآشکار تقسیم کرده‌اند. حافظه‌ی ناآشکار، اطلاعات ذخیره شده بدون آگاهی و ارتباط با تعلقات زمانی و مکانی گذشته یادآوری می‌شود، یعنی فرد اطلاعات را می‌داند بدون آن که لزوماً به یادآورد که چطور و در کجا این اطلاعات را به دست آورده‌است. در حالی که، در حافظه‌ی آشکار فرد به طور آگاهانه تجربه‌ی شخصی خود را به یاد می‌آورد (مایز، گودینگ و ایجک^۵، ۱۹۹۷). وقتی که عملکرد در یک تکلیف، نیاز به یادآوری آگاهانه تجارب قبلی داشته باشد، حافظه آشکار مطرح می‌شود، و وقتی که عملکرد در یک تکلیف بدون وجود یادآوری تسهیل می‌شود، حافظه‌ی ناآشکار پدیدار می‌شود.

فریدمن، تایر و بورکوویک^۶ (۲۰۰۰)، و کولز و هایمبرگ^۷

(۲۰۰۲) در مورد اختلالات اضطرابی نشان داده‌اند که در این افراد سوگیری حافظه‌ی ضمنی برای لغات تهدید وجود دارد. فوا، گیلبو ساختمان، امیر و فرشمن^۸ (۲۰۰۰) به بررسی سوگیری حافظه در بیماران مبتلا به فوبی اجتماعی و گروه کنترل با توجه به تظاهرات چهره‌ای پرداختند. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که افراد مبتلا به فوبی اجتماعی در مقایسه با گروه کنترل، چهره‌هایی که دارای تظاهرات منفی بود را بیشتر از سایر چهره‌ها بازشناسی کردند. در تحقیقی که توسط فوا و همکاران (۲۰۰۰) بر روی گروهی از بیماران فوبی اجتماعی انجام گرفت و در آن از عبارات هیجانی (حالات چهره‌ای) استفاده گردید، نتایج نشان داد که بیماران فوبی اجتماعی نسبت به گروه کنترل، حافظه‌ی بهتری برای عبارات حالات هیجانی از خود نشان دادند. همچنین بیماران فوبی اجتماعی بازشناسی قوی‌تری را برای عبارات هیجانی منفی نسبت به غیر منفی از خود نشان دادند، در مقابل در گروه کنترل چنین چیزی مشاهده نشد.

رابی^۹ و همکاران (۱۹۹۴) یادآوری آشکار و ناآشکار را در بیماران مبتلا به هراس اجتماعی و افراد بهنجار بررسی کردند و از آن‌ها خواستند که کلمات خنثی و تهدید کننده‌ی اجتماعی را بخوانند و سپس در یک تکلیف یادآوری نشانه‌ای، ریشه کلمات (چند حرف اول یک کلمه) ارائه شده و از شرکت کنندگان خواسته شد که با استفاده از آن چه که قبلاً دیده بودند، آن‌ها را تکمیل کنند (آزمون حافظه آشکار). در آزمون تکمیل کلمه از شرکت کنندگان خواسته می‌شد ریشه‌ی کلمات را با اولین کلمه‌ای که به ذهن‌شان می‌آید بدون آن که به آن فکر کنند، تکمیل نمایند (آزمون حافظه ناآشکار). گروه‌های هراس اجتماعی و عادی در یادآوری دارای سرنخ و تکمیل کلمه تفاوتی نداشتند؛ و هر دو گروه کلمات خنثی را بیشتر از کلمات تهدیدکننده‌ی اجتماعی به خاطر آوردند.

پیرز- لویز و وودی^{۱۰} (۲۰۰۱) بازشناسی تظاهرات اجتماعی را در افراد مبتلا به هراس اجتماعی و گروه کنترل غیر مضطرب بررسی کردند. به شرکت کنندگان گفته شد که در طی آزمایش یک سخنرانی کوتاه ارائه خواهند کرد و سپس از آن‌ها خواسته شد که به یک سری از عکس‌های حضار نگاه کنند. چهره‌ها هیجان‌های تهدید آمیز (خشم و نفرت) یا

1. Social phobia

2. Rheingold, Herbert & Franklin

3. Musa & Lepine

4. Williams, Watts, Macleard & Mathews

5. Mayes, Gooding & Eijk

6. Friedman, Theyer & Borkovec

7. Coles & Hemberg

8. Foa, Gilboa- Schechtman, Amir & Freshman

9. Rapee

10. Perez-Lopez & Woody

آزمون یادآوری نشانه‌ای و آزمون تکمیل کردن ریشه‌ی واژه، بین دو گروه مقایسه شد.

ابزار

۱- پرسشنامه‌ی هراس اجتماعی (SPIN)^{۱۱}: پرسشنامه‌ی هراس اجتماعی نخستین بار توسط کانور^{۱۲} و همکاران (۲۰۰۰) به منظور ارزیابی اضطراب اجتماعی یا هراس اجتماعی تهیه گردید. این پرسشنامه یک مقیاس خودسنجی ۱۷ ماده‌ای است که دارای سه مقیاس فرعی ترس، اجتناب و ناراحتی جسمانی می‌باشد. هر ماده براساس مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای، درجه‌بندی می‌گردد. ویژگی‌های روانسنجی این پرسشنامه به این قرار است که پایایی به روش بازآزمایی در گروه‌های با تشخیص اختلال هراس اجتماعی، برابر ضریب همبستگی ۰/۷۸ تا ۰/۸۹ می‌باشد. همسانی درونی یا ضریب آلفا در گروه افراد بهنجار برای کل مقیاس برابر ۰/۹۴ گزارش شده‌است. نقطه‌ی برش ۱۵ با کارایی تشخیص ۰/۷۸ آزمودنی‌های با تشخیص اختلال هراس اجتماعی و گروه کنترل غیر روانپزشکی و نقطه‌ی برش ۱۶ با کارایی ۰/۸۰ افراد با اختلال هراس اجتماعی را از گروه کنترل روانپزشکی فاقد هراس اجتماعی از هم تمیز می‌دهند (کانور و همکاران، ۲۰۰۰).

۲- آزمون تکمیل کردن ریشه‌ی واژه^{۱۳}: برای اجرای این آزمون، ابتدا واژه‌ها بدون آگاهی آزمودنی از این که بعد باید این واژه‌ها را یادآوری نماید به آن‌ها نشان داده شد. سپس ۲ یا ۳ حرف اول آن واژه‌ها (مانند حس...، زی...، با...) به همراه حرف اول واژه‌هایی که آزمودنی آن واژه‌ها را در مرحله‌ی فراگیری مشاهده نکرده بود (واژه‌های تسهیل نشده) به آن‌ها ارائه می‌شود و از آزمودنی خواسته می‌شود که آن واژه‌ها را با اولین واژه‌ای که به ذهنش می‌رسد کامل نماید (الیوت و گرین، ۱۹۹۲؛ به نقل از کریمی جوان و همکاران، ۱۳۸۶). از این آزمون برای سنجش حافظه‌ی ضمنی استفاده می‌شود. به منظور سنجش پایایی آزمون، از روش دو نیمه کردن معادل آزمون‌ها استفاده شد و پس از به‌دست آوردن میزان همبستگی بین دو نیمه آزمون (مقدار همبستگی دو نیمه آزمون ۰/۸۰٪ بود) با استفاده از فرمول اسپیرمن- براون، ضریب پایایی آزمون ۰/۸۸٪ محاسبه گردید. پایایی و روایی آزمون یادآوری نشانه‌ای در پژوهش‌های قبلی تعیین شده‌است که

هیجان‌های غیرتهدیدکننده (شادی) را بر می‌انگیزند. سپس شرکت‌کنندگان سخنرانی خود در مورد یک موضوع را آماده کرده و آن‌را به آزمایشگر تحویل دادند. به دنبال آماده‌سازی سخنرانی، شرکت‌کنندگان یک تکلیف بازشناسی را تکمیل کردند. گروه مبتلا به هراس اجتماعی، چهره‌های با محبت و مهربان را بازشناسی کردند در حالی که در بازشناسی چهره‌های تهدیدکننده با گروه کنترل تفاوتی نداشتند.

باتوجه به مطالب فوق، پژوهش حاضر درصدد است که به بررسی سوگیری حافظه‌ی ناآشکار و آشکار در افراد مبتلا به هراس اجتماعی و افراد عادی بپردازد. بنابراین با توجه به مبانی نظری و یافته‌های پژوهشی، فرضیه‌های زیر تدوین و مورد بررسی قرار گرفتند: ۱- حافظه‌ی ناآشکار در افراد مبتلا به هراس اجتماعی در مقایسه با افراد عادی دچار سوگیری است. ۲- حافظه‌ی آشکار در افراد مبتلا به هراس اجتماعی در مقایسه با افراد عادی دارای سوگیری بیشتری است.

روش

این پژوهش از نوع علی مقایسه‌ای (پس رویدادی) است. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل کلیه‌ی دانشجویان مشغول به تحصیل دانشگاه تبریز در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ بود. آزمودنی‌ها شامل ۵۰ نفر از دانشجویان دارای علائم فوبی اجتماعی بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس و غربالگری، شناسایی و انتخاب شدند. گروه کنترل نیز شامل ۵۰ دانشجوی بود که از طریق همتاسازی از نظر سن، جنس و تحصیلات با گروه آزمایش، انتخاب شدند. دامنه‌ی سنی ۲۶-۱۹ سال بود.

در ابتدا پس از توضیح هدف و روش مطالعه برای افراد و اخذ رضایت آن‌ها، آزمون هراس اجتماعی به تعداد زیادی از دانشجویان ارائه شد تا آن را تکمیل نمایند و سپس با نمره گذاری آزمون، ۵۰ نفر از دانشجویانی که از نقطه‌ی برش ۱۹ بالاتر بودند، انتخاب شدند. برای گروه کنترل نیز از بین افرادی که نمرات بسیار پایین‌تر از نقطه‌ی برش به‌دست آورده بودند، ۵۰ نفر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. برای آن‌که حافظه‌ی آشکار تأثیری بر حافظه‌ی ضمنی نداشته باشد، ابتدا آزمون تکمیل کردن ریشه‌ی واژه و سپس آزمون یادآوری نشانه‌ای اجرا شد. برای دقت در زمان ارائه‌ی واژه‌ها از نرم افزار DMDX استفاده شد. برنامه‌ی نرم افزار به شکلی تنظیم شد که هر کدام از واژه‌ها به مدت ۳ ثانیه روی صفحه نمایش به آزمودنی نشان داده شود؛ سپس میانگین تعداد واژه‌های به یاد آمده با بار عاطفی مثبت، منفی و خنثی در دو

11. Social Phobia Inventory (SPIN)

12. Connor

13. Word stem completing test

جدول ۱. آماره‌های توصیفی (میانگین و انحراف استاندارد) مربوط به افراد دارای نشانگان هراس اجتماعی و عادی

متغیر	مؤلفه	گروه	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
حافظه‌ی ناآشکار	واژه‌های منفی	هراس	۹/۱۸	۲/۰۸	۵۰
		عادی	۷/۰۶	۲/۱۳	۵۰
	واژه‌های مثبت	هراس	۶/۸۲	۰/۷۱	۵۰
		عادی	۷/۸۰	۱/۱۷	۵۰
	واژه‌های خنثی	هراس	۷/۵۶	۱/۱۸	۵۰
		عادی	۷/۲۰	۱/۱۷	۵۰
حافظه‌ی آشکار	واژه‌های منفی	هراس	۷/۰۸	۱/۰۴	۵۰
		عادی	۶/۸۲	۰/۹۱	۵۰
	واژه‌های مثبت	هراس	۶/۹۶	۱/۰۶	۵۰
		عادی	۷/۱۸	۰/۸۹	۵۰
	واژه‌های خنثی	هراس	۷/۳۰	۱/۸۲	۵۰
		عادی	۷/۸۰	۱/۸۳	۵۰

جدول ۲. نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره دانشجویان با هدف تعیین تفاوت بین دو گروه در متغیرها

منابع تغییرات	متغیر	مؤلفه	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری
گروه		واژه‌های منفی	۳۶/۱۱۲	۱	۳۶/۱۱۲	۲۴/۲۵	۰/۰۰۱
		واژه‌های مثبت	۰/۲۴	۱	۰/۲۴	۱۹/۲۵	۰/۰۰۱
		واژه‌های خنثی	۲۴/۳	۱	۲۴/۳	۳۲/۲	۰/۱۳۰
		واژه‌های منفی	۶۹/۱	۱	۶۹/۱	۷۴/۱	۰/۱۹۰
		واژه‌های مثبت	۲۱/۱	۱	۲۱/۱	۲۴/۱	۰/۲۶۷
		واژه‌های خنثی	۲۵/۶	۱	۲۵/۶	۹۷/۱	۰/۱۶۳

یافته‌ها

برای تحلیل داده‌ها ابتدا از آمار توصیفی استفاده شد که نتایج آن در جدول ۱ نشان داده شده‌است. برای مقایسه‌ی دو گروه هراس اجتماعی و عادی ابتدا از آزمون تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد (جدول ۲) و برای پی بردن به این که میانگین کدام گروه بیشتر است و معناداری به نفع کدام گروه است از آزمون تعقیبی توکی استفاده شد، که نتایج آن در جدول ۳ آورده شده‌است.

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود بین دو گروه آزمودنی‌ها در متغیرهای حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های منفی و حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های مثبت تفاوت مشاهده می‌شود، اما در بقیه‌ی متغیرها تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. همچنین برای این که مشخص شود کدام گروه بیشتر از گروه دیگر نشانه‌های مورد نظر را دارد، مقایسه به صورت دو به دو در بین گروه‌ها انجام گرفت. همان گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود گروه هراس اجتماعی در حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های منفی نمرات بیشتری کسب

به عنوان مثال کریمی و همکاران (۱۳۸۶) پایایی آن را ۷۵٪ محاسبه کردند.

۳- آزمون یادآوری نشانه‌ای^{۱۴}: از این آزمون برای سنجش حافظه‌ی آشکار استفاده می‌شود. برای اجرای این آزمون ابتدا محرک‌ها (واژه‌ها) هر کدام به مدت ۳ ثانیه به آزمودنی‌ها ارائه می‌شود و سپس از آزمون شمارش معکوس ارقام استفاده می‌شود. در مرحله‌ی بعد ۲ یا ۳ حرف اول واژه‌های ارائه شده در مرحله‌ی فراگیری به آزمودنی داده می‌شود و از او خواسته می‌شود که آن حروف (واژه‌های ناکامل) را با کمک گرفتن از واژه‌هایی که در مرحله‌ی فراگیری مشاهده نموده کامل کند (گرین و مک، ۱۹۹۲؛ به نقل از کریمی جوان و همکاران، ۱۳۸۶). پایایی و روایی آزمون یادآوری نشانه‌ای در پژوهش‌های قبلی تعیین شده‌است که به عنوان مثال کریمی و همکاران (۱۳۸۶) پایایی آن را ۷۵٪ محاسبه کردند.

^{۱۴}. Cue recall test

جدول ۳. مقایسه‌ی زوجی افراد دارای نشانگان هراس اجتماعی و عادی در متغیرهای پژوهش و سطح معناداری آن

متغیر	مؤلفه	گروه	تفاوت میانگین دو گروه	خطا df	سطح معناداری
حافظه‌ی ناآشکار	واژه‌های منفی	هراس	۲/۱۲	۰/۴۲۲	۰/۰۰۱
	واژه‌های مثبت	هراس	-۰/۹۸۰	۰/۱۹۵	۰/۰۰۱
	واژه‌های خنثی	هراس	۰/۳۶۰	۰/۲۳۶	۰/۱۳۰
حافظه‌ی آشکار	واژه‌های منفی	هراس	۰/۲۶۰	۰/۱۹۷	۰/۱۹۰
	واژه‌های مثبت	هراس	-۰/۲۲۰	۰/۱۹۷	۰/۲۶۷
	واژه‌های خنثی	هراس	-۰/۵۰۰	۰/۳۵۶	۰/۱۶۳

افراد مبتلا به هراس اجتماعی با افراد عادی یکسان نیست؛ به این معنی که افراد مبتلا به هراس اجتماعی بیشتر تمایل به پردازش واژه‌های با بار عاطفی منفی داشته، ولی افراد عادی بیشتر واژه‌های با بار عاطفی مثبت را بازشناسی می‌کنند. این یافته‌ی پژوهش حاضر با یافته‌های امیر، فوا و کلز^{۱۵} (۲۰۰۰)، دالی^{۱۶} و همکاران (۱۹۸۹) و ملینگر و آلدن^{۱۷} (۲۰۰۰) همسو می‌باشد.

نتایج مطالعه‌ی امیر، فوا و کلز (۲۰۰۰) نشان داد که در افراد مبتلا به هراس اجتماعی سوگیری حافظه‌ی ضمنی نسبت به اطلاعات تهدیدکننده اجتماعی وجود دارد. در مقابل، آزمون حافظه‌ی آشکار بعدی هیچ گونه تفاوت گروهی نشان نداده است. بنابراین، برای افراد مبتلا به هراس اجتماعی نوعی سوگیری حافظه‌ی ضمنی در غیاب سوگیری حافظه‌ی آشکار وجود دارد. دالی و همکاران (۱۹۸۹) از داوطلبان با اضطراب سخنرانی بالا و پایین خواستند که برای ۳ نفر سخنرانی کنند. سپس از آن‌ها خواستند آن چه را که در طول سخنرانی‌شان اتفاق افتاده خلاصه کنند و به دنبال آن یک آزمون حافظه (incident) که شامل سؤالاتی درباره‌ی محیط بود را اجرا کردند. در به خاطر آوردن آزاد، گروه‌ها در یادآوری اطلاعات محیطی تفاوتی نداشتند، اما در یادآوری با سرخ، به خاطر آوری ضعیف‌تر اطلاعات محیطی در گروه با اضطراب بالا نشان داده شد. این یافته‌ها در مطالعه‌ی دیگر توسط ملینگر و آلدن (۲۰۰۰) تأیید شده‌است؛ آن‌ها از افراد با اضطراب اجتماعی بالا و پایین خواستند که با یک فرد غریبه مکالمه کنند. داوطلبان روز بعد به همان اندازه‌ای که روز قبل مکالمه داشتند اطلاعات را به خاطر آوردند و سؤال‌هایی که جنبه‌های متفاوتی از حافظه‌ی مربوط به اطلاعات مکالمه را می‌سنجید، جواب دادند. گروه‌ها در مقدار اطلاعات منفی که به خاطر

کردند، ولی گروه عادی در حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های مثبت نمرات بیشتری به دست آوردند.

برای مشخص کردن این که نتایج تحلیل واریانس در تفاوت بودن گروه‌ها به نفع کدام گروه است از تحلیل آزمون‌های تعقیبی (شفه) استفاده شد. همانطور که نتایج تحلیل (جدول ۳) نشان می‌دهد، افراد مبتلا به هراس اجتماعی در سوگیری حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های منفی، نمره بیشتری از افراد سالم به دست آورده‌اند و در واژه‌های مثبت در مقایسه با افراد عادی نمره کمتری کسب کردند و این تفاوت معنادار می‌باشد، اما در مؤلفه‌های حافظه‌ی آشکار تفاوت معناداری با گروه عادی نداشتند.

بحث

در این مطالعه حافظه‌ی ضمنی و آشکار افراد مبتلا به هراس اجتماعی و افراد عادی در ارتباط با واژه‌های مثبت، منفی و خنثی اندازه‌گیری شد. در این راستا دو فرضیه مطرح شد، فرضیه‌ی اول این بود که حافظه‌ی ناآشکار در افراد مبتلا به هراس اجتماعی در مقایسه با افراد عادی دچار سوگیری است؛ و فرضیه‌ی دوم این بود که حافظه‌ی آشکار در افراد مبتلا به هراس اجتماعی در مقایسه با افراد عادی دارای سوگیری بیشتری است.

نتایج این پژوهش در مورد فرضیه‌ی اول حاکی از آن است که افراد مبتلا به هراس اجتماعی، سوگیری حافظه‌ی ناآشکار برای واژه‌های منفی دارند و واژه‌های منفی و اضطراب برانگیز را بیشتر به خاطر می‌آورند و همچنین واژه‌های مثبت را در مقایسه با افراد عادی کمتر به خاطر می‌آورند. به این معنی که افراد مبتلا به هراس اجتماعی پس از مواجهه با موقعیت‌های اجتماعی، رویدادهای منفی را بیشتر بازشناسی می‌کنند و رویدادهای مثبت کمتری را به یاد می‌آورند. بر اساس نتایج به دست آمده از این تحقیق به نظر می‌رسد که عملکرد حافظه‌ی ناآشکار در پردازش اطلاعات هیجانی در

15. Amir, Foa & Coles

16. Daly

17. Mellings & Alden

منابع

Amir, A.T., Foa, E.B., & Coles, M.E. (2000). Implicit memory bias for threat-relevant information in individual with generalized social phobia. *Journal of Abnormal Psychology*, 109, 713-720.

Cloitre, M., Cancienne, J., Heimberg, R. G., Holt, D. S., & Liebowitz, M. (1995). Memory bias does not generalize across anxiety disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 33, 305-307.

Coles, M.E., & Hemberg, R.G. (2002). Memory biases in the anxiety disorders. *Clinical psychology Review*, 22, 587-627.

Connor, K.M., Davidson J.R., Churchill, L.E., Sherweed, A., & Foa, E.B. (2000). Psychometric properties of the Social Phobia Inventory (SPIN). *British Journal of Psychiatry*, 176: 379-386.

Dadsetan, P. (2002). Morbid psychological development from childhood to old age. Tehran. samt press. [In Persian].

Daly, J.A., Vangelisti, A.L., & Lawrence, S.G. (1989). Self-focused attention and public speaking anxiety. *Personality and Individual Differences*, 10, 903-913.

Foa, E.B., Gilboa- Schechtman, E., Amir, N., & Freshman, M. (2000). Memory Bias in generalized social phobia: remembering negative emotional expressions, *Journal of Anxiety Disorder*, 14: 50-519.

Friedman, B.H., Theyer, J.F., & Borkovec, T.D. (2000). Explicit memory bias for threat Words in generalized anxiety disorder. *Behavior therapy*, 51: 745-756.

Hope, D. A., Rapee, R.M., Heimberg, R. G., & Dombek, M. S. (1990). Representations of the self in the social phobia: vulnerability in social interaction. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 177-189.

Karimijavan, G., Nelepour, R., Ashyri H., & Yadigari, F. (2005). The role of explicit and implicit memory in stutterers. *Journal of Rehabilitation*, 2, 69-72. [In Persian].

Kimble, C.E., & Zehr, H.D. (1982). Self-consciousness, information load, self-presentation, and memory in a social situation. *Journal of Social psychology*, 118, 39-46.

Mayer, A.R., Gooding, P.A., & Eijk, R.V. (1997). A new theoretical framework for explicit and implicit memory. *PSYCHE*, 3(2). Retrieved on 14.8.2007 from: <http://psyche.cs.monash.edu.au/v2/psyche3-20-mayer.html>.

Mellings, T.M.B., & Alden, L.E. (2000). Cognitive processes in social anxiety: The effects of self-focus, rumination and anticipatory processing. *Behaviour Research and Therapy*, 38, 243-257.

Musa, C.Z. & Lepine, J.P. (2000). Cognitive Aspects of social phobia .a Review of Theories and Experimental Research. *European Psychiatry*, 15: 59-66.

می‌آوردند تفاوتی نداشتند. علاوه براین پاسخ به سؤالات درباره‌ی شخصی که آن‌ها با او مکالمه داشتند نشان داد که گروه مبتلا به هراس اجتماعی نسبت به افراد با اضطراب پایین، اطلاعات کمتری را مربوط به شخصی که با او مکالمه کردند به‌خاطر می‌آوردند. کیمبل^{۱۸} و همکاران (۱۹۸۲) دریافتند که افراد با درجات بالای خودآگاهی، اطلاعات کمتری را درباره شخصی که با او ملاقات کرده‌اند به‌خاطر می‌آورند. هوب^{۱۹} و همکاران (۱۹۹۰) دریافتند که یادآوری کمتر اطلاعات در طول موقعیت اجتماعی به وسیله‌ی افراد مبتلا به هراس اجتماعی نشان داده می‌شود.

یافته‌ی دیگر پژوهش حاکی از آن است بین دوگروه مبتلا به هراس اجتماعی و افراد عادی در سوگیری حافظه‌ی آشکار تفاوت معناداری وجود ندارد و افراد مبتلا به هراس اجتماعی سوگیری حافظه‌ی آشکار ندارند. در حافظه‌ی آشکار فرد به طور آگاهانه تجربه‌ی شخصی خود را به یاد می‌آورد. وقتی که عملکرد در یک تکلیف، نیاز به یادآوری آگاهانه تجارب قبلی داشته باشد، حافظه‌ی آشکار مطرح می‌شود. برای سنجش این امر از آزمون یادآوری نشانه‌ای استفاده شد؛ هنگامی که از افراد مبتلا به هراس اجتماعی خواسته شد واژه‌ها را با یادآوری آگاهانه تجارب قبلی تکمیل کنند، این افراد در بازسناسی واژه‌های مثبت، منفی و خنثی با افراد عادی تفاوتی نداشتند. این یافته‌ی پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های رایپی و همکاران (۱۹۹۴)، کلایتر، کان سین، هیمبرگ^{۲۰} و همکاران (۱۹۹۵) همسو می‌باشد.

رایپی و همکاران (۱۹۹۴) ثابت کردند که در حافظه‌ی یادآوری و بازسناسی تهدید اجتماعی، تهدید فیزیکی و کلمات مثبت و منفی بین بیماران مبتلا به هراس اجتماعی و گروه کنترل تفاوتی وجود ندارد. این یافته یعنی فقدان سوگیری حافظه در هراس اجتماعی به وسیله کلایتر و همکاران (۱۹۹۵) نیز تکرار شده‌است. آن‌ها دریافتند که بین بیماران مبتلا به هراس اجتماعی و گروه کنترل غیر بالینی از نظر یادآوری آزاد و بازسناسی کلمات خنثی و تهدید کننده اجتماعی تفاوتی وجود ندارد.

¹⁸ Kimble

¹⁹ Hope

²⁰ Cloitre, Cancienne, Heimberg, Holt & Liebowitz

Perez-Lopez, J.R., & Woody, S.R. (2001). Memory for facial expressions in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, 39, 967-975.

Rapee, R.M., McCallum, S.L., Melville, L.F., Ravenscroft, H., & Rodney, J.M. (1994). Memory bias in social phobia. *Behaviour Research and Therapy*, 32, 89-99.

Rheingold, A.A., Herbert, J.D., & Franklin, M.E. (2003). Cognitive bias in adolescents with social anxiety disorder. *Cognitive therapy and research*, 6: 639-655.

Williams, J.M.G., & Watts, F.N & Macleard, C. & Mathews, A. (1999). *Cognitive Psychology and Emotion Disorders*, Second Edition: Wiley, 18, 124-131.